

Aikuisten opintojen tueksi aikuisopintotuki ja ammattikoulutusraha

Aikuiskoulutukseen osallistuu vuosittain 1,8 miljoonaa suomalaista, heistä tosin suurin osa lyhyissä opintojaksoissa. Mikäli hallituksen päätös (27.4.1990) aikuisten opintoja helpottavasta aikuisopintotuesta ja ammattikoulutusrahasta tuottaa toivotun ja odotetun tuloksen, olemme aikuisväestön koulutuksessa tekemisissä merkittävän uuden vaiheen kanssa. Uudistuksen myötä työikäisen väestön koulutus suuntautuisi nykyistä enemmän pitkäjänteiseen, tavoitteelliseen koulutukseen.

Uudistus tuntuu ensisijaisesti työelämässä ja kiinnostaa luonnollisesti tätä sektoria tuntuvasi, sovittiinhan talven tupon yhteydessä aikuiskoulutuksen edistämisestä vuosina 1990-91. Nyt tätä tupo-sopimuksen koulutuskohtaa ollaan hallituksen toimesta saattamassa voimaan.

Mutta yksin työelämää ei ainakaan opetusministeriössä pohdita. "Meillä on oltava varaa siihen, että sivistystasoa yleensä nostetaan. Siksi ei ole mielekästä sitoa aikuiskoulutusta liikaa ammattilliseen ja työelämäkoulutukseen", huomautti ministeri Christoffer Taxell tuoreeltaan hallituksen päätöksen päälle.

Aikuisopintotuki vakinaistuu

Aikuisten omaehtoista opiskelua on tuettu vuodesta 1987 alkaen aikuisopintotukikokeilun avulla. Tuen on määrä vakinaistua ja nousta määrällisesti ensi vuoden alusta. Hallitus on antanut tätä koskien eduskunnalle lakiesityksen opintotukilain muuttamisesta.

Luvassa on, että opiskelun taloudellinen kynnys tehtäisiin mahdollisimman matalaksi ylittää: tuki nousisi 60-90 prosenttiin opiskelevan aikuisten opintoja edeltäneistä nettoansiosta. Tämän suuruiset prosenttiluvut edellyttä-

vät kuitenkin sitä, että tuen saaja saa sekä aikuisopintotukea että huomattavasti ehdollistettua, tupo-sopimuksessa sovittua ammattikoulutusrahaa.

Aikuisopintotuki koostuu 1) **normaalista opintotuesta** ja 2) sen lisäksi maksettavasta **aikuisopintorahasta**. Opintotuesta vuorostaan osa on **opintorahaa** ja osa **opintolainaa**.

Opintotuki muodostuisi näin: Opintorahan ja siihen liittyvien sosiaalisten etuuksien arvo on noin 40 prosenttia opintotuen kokonaismäärästä. Opintotuen kokonaismäärä voi ilman erilliskorotuksia olla noin 2 500 markkaa kuukaudessa. Huoltovellisuuden ja vuokramenojen perusteella sitä voidaan kuitenkin korottaa vielä enintään 1 300 markalla.

Aikuisopintorahan suuruus on 25 prosenttia opiskelijan ansiotasosta ennen opiskelua, kuitenkin vähintään 1 200 markkaa ja enintään 2 800 markkaa kuukaudessa.

Aikuisopintotuen saannin ehdot

Aikuisopintotukea myönnetään tutkintotavoitteiseen opiskeluun eli sanoihin opintoihin kuin yleensäkin opintotukea. Aikuisopintotu-

kea voidaan voidaan myöntää myös tieteellisiin jatko-opintoihin, mihin tarkoitukseen ei myönnetä muuta opintotukea.

Opintojen tukea kestävä kokopäiväisesti vähintään kahdeksan viikkoa ja aikuisopintotukea myönnetään enintään kahdelta opintovuodelta, tieteellisten jatko-opintojen kyseessä olleen kuitenkin vain yhdelle vuodelle.

Tuettavilta opinnoilta edellytetään, että ne on aloitettu aikaisintaan heinäkuun alussa 1987 (ts. aikuisopintotukikokeilun alkamisen jälkeen). Tieteelliset jatko-opinnot tulevat tuen piiriin, vaikka ne olisi aloitettu aikaisemmin, mutta sivutoimisin.

Aikuisopintotukea myönnetään riippumatta puolison taloudellisesta asemasta ja ansiotuloista. Jos kuitenkin opiskelu on pitkäkestoisempaa kuin edellä kerrotut enimmäismäärät, puolison tulot ja varallisuus alkavat vaikuttaa. Ylimenevältä ajalta nimittäin opiskelija voi saada normaalin opintotuen eli opintolainaa ja opintorahaa, mutta ei siis aikuisopintorahaa. Tätä normaalia opintotukea myönnettäessä puolison ansiot ja varallisuus otetaan huomioon.

Aikuisopintotuen ansiosidonnainen osa on veronalaista tuloa: siitä pidätetään maksuvaiheessa 10 prosentin vero.

Aikuisopintotuen saajan ikä on nyt 30-54 vuotta ja hänen tulee olla ollut välittömästi ennen opintojaan yhtäjaksoisesti vähintään viisi vuotta päätoimisessa ansiotyössä. Ensi vuoden alusta tuen piiriin pääsevät myös 25-29 -vuotiaat, jotka ovat olleet yhtäjaksoisesti työelämässä ennen opintojen alkua vähintään kahdeksan vuotta.

Aikuisopintotuki myönnetään aina päätoimiseen opiskeluun. Siksi edellytetään, että opiskeleva aikuinen on palkattomalla opintovapaalla työstään tai että työsuhde on päättynyt välittömästi ennen opintojen alkua. Aikuisopintotukea voi saada myös kotityössä tai työttömänä ollut henkilö, jos hän muuten täyttää saamisedellytykset.

Aikuisopintotuen myöntäjä ja maksaja on **valtion opintotukikeskus**.

Mitä tupon yhteydessä sovittiin?

Tulopoliittisen kokonaisratkaisun yhteydessä sovittiin aikuisopintotuen vakinaistamisesta

(nykyisin kokeilu) sekä kokeiluluonteisesti myönnettävästä **ammattikoulutusrahasta**, jota voidaan myöntää aikuisopintotuen lisäksi. Ammattikoulutusraha haetaan eri luukulta: erorahastosta.

Ammattikoulutusrahan maaraytymisperusteet ovat jossain määrin toiset kuin aikuisopintotuen. Tällaista rahaa ryhdytään maksamaan vuoden 1991 alusta ja tuki koskee 30-60 -vuotiaita. Määrältään se on 1 300 — 1 700 markkaa kuukaudessa. Se on kokeiluluonteinen; sitä maksetaan vuoden 1993 loppuun saakka. Tuen saaminen edellyttää kokopäiväistä opiskelua opinto- tai virkavapaan turvin.

Ammattikoulutusrahan saantiperusteita

Ammattikoulutusraha on porrastettu saajan iän mukaan. Se on 1 300 markkaa 30-39 -vuotiaalle, 1 500 markkaa 40-49 -vuotiaalle ja 1 700 markkaa 50 vuotta täyttäneille. Ministeri Mauri Miettinen perusteli porrastusta iäkkäimpiin aikuisiin kohdistettavalla kannustuksella. Rahallisen porkkanan on vanhemmissa ikäluokissa oltava purevampi kuin nuoremmissa.

Päätoimisen ja kokoaikaisen opiskelun tulee kestää vähintään yhden kuukauden. Lisäksi saajan koulutushetkisen työsuhteen on pitänyt kestää vähintään vuoden ja yhteensä hänen on pitänyt olla vähintään viisi vuotta päätoimisissa työ- tai virkasuhteissa.

Ammattikoulutusrahaa myönnetään ammatillisen kurssikeskuksen tai oppilaitoksen tai kansanopiston järjestämään koulutukseen. Sitä voidaan myöntää myös korkeakoulujen järjestämään koulutukseen ja joissakin tapauksissa muuhunkin ammatilliseen koulutukseen.

Ammattikoulutusrahaa maksetaan hakijalle, joka aloittaa opiskelunsa ensi vuodenvaihteen jälkeen. Jos opiskelu alkaa aikaisemmin, koulutusrahaa maksetaan kuitenkin vasta vuoden 1991 osalta.

Erorahasto muuttuu uudistuksen yhteydessä **Koulutus- ja erorahastoksi**. Rahastoa hallinnoivat työmarkkinajärjestöt ja sitä valvoo sosiaali- ja terveysministeriö. Nykyisen käytännön mukaan se maksaa edelleenkin erorahaa ja erorahan aikuiskoulutuslisää henkilöille, jotka ovat menettäneet työpaikan taloudellista tai tuotannollisista syistä.

Ammattikoulutusrahan kustantaja on työnantajataho. Rahan suuruus liittyy työnantajan

työttömyysvakuutusmaksuun, joka määrätään vuosittain ja joka on prosentuaalinen osuus työnantajan palkkamenosta. Työnantajan kustannusten arvioidaan kuitenkin jäävän erittäin pieniksi, mahdollisesti prosentin kymmenyksiksi.

”Ammattikoulutusrahan kustannukset ja koulutetusta työntekijästä koitua hyöty eivät luonnollisestikaan kohdennu tasaisesti työnantaja ajatellen. Mutta välillinen hyöty tulee kaikille yleisenä osaamisen nousuna”, arvioi sosiaali- ja terveysministeri Mauri Miettinen. Hänen mukaansa matalapalkkattujen naisvaltaisten alojen työntekijäkatkoa ei tulisi sekoittaa nyt kysymyksessä olevan uudistuksen mahdollisiin heijastusvaikutuksiin. Niinpä esimerkiksi hoitohenkilökunnan peruspalkkauksen taso on hoidettava omana asianaan.

Sosiaali- ja terveysministeriön virkamiehet ovat laskeskelleet esimerkkejä aikuiskoulutustuen ja ammattikoulutusrahan yhteisvaikutuksesta ideaalitulanteissa.

Esimerkki 1

30-39 -vuotias henkilö, jolla on kaksi huollettavaa lasta, opiskelee ammatillisessa oppilaitoksessa ja sai ennen opiskelua bruttona 6000 markkaa ja nettona 4300 markkaa palkkaa:

Tukien yhteismäärä kertyisi seuraavasti:

Opintorahan perusosa	430
Huoltajakorotus	760
Aikuisopintoraha/netto	1350
<u>Ammattikoulutusraha</u>	<u>1300</u>
Avustukset yhteensä	3840
(osuus nettotuloista %)	89,3
Laina	1600
Koko tuki enintään	5440 markkaa

Esimerkki 2

30-39 -vuotias henkilö, jolla on kaksi huollettavaa lasta ja tulot ennen opintoja bruttona 11 200 markkaa ja nettona 8 000 markkaa kuukaudessa:

Tukien yhteismäärä kertyisi seuraavasti:

Opintorahan perusosa	430
Huoltajakorotus	760
Aikuisopintoraha/netto	2520
<u>Ammattikoulutusraha</u>	<u>1300</u>
Avustukset yhteensä	5010
(osuus nettotuloista %)	62,6
Laina	1600
Koko tuki enintään	6610 markkaa

Yhteysosoitteet

Erorahasto
Kalevankatu 12
00100 Helsinki
puh. 90-601 277

Valtion opintotukikeskus
Vapaudenkatu 48-50
(PL 228)
40100 Jyväskylä
puh. 941-698 611

ANNELI KAJANTO